

Linn Ullmann

Stella zuhan

regény

Videofelvétel

STELLA ÉS MARTIN

A Nővér-szakadék melletti házban

2000. augusztus 27., 03:25

MARTIN: Kezdjük a legelején: nyár van, de az ősz már közeleg. Tiszta, csillagfényes éjszaka a vidékies nagyvárosban. Hajnali háromra-négyre jár az idő. A vízvezeték-szerelő a padláson horkol, az igazak álmát alussza. A konyhában szól a rádió, halkán, nehogy valaki felébredjen. A *Stella by Starlight* című szám megy. A meleg magában hordozza a tegnapi forróság emlékét és a holnapi izzó napfény ígérését. A ház összes lakója alszik. Csitt, csak csöndben! A gyerekek álmodnak – csak te és én vagyunk ébren.

STELLA: Martin.

MARTIN: Igen?

STELLA: Valamit el akarok mondani neked.

MARTIN: Figyelem! Mondandója van a számomra.

STELLA: Martin, ne bohóckodj!

MARTIN: Zavar, ha bohóckodom?

STELLA: Igen.

MARTIN: Hagyjuk a szokásos játékainkat?

STELLA: Igen.

MARTIN: Beszéljünk véresen komolyan?

STELLA: Igen.

MARTIN: Ez itt a feleségem, Stella. Mint látja, áttetsző piros selyempongyolát visel. Közelítsek rá? Óhajtja látni az arcát? Íme, Stella arca, nem éppen szép, de...

STELLA: Nem szép?

MARTIN: A szépnél is szebb. Ezt akartam mondani. Nem szembetűnően vagy modellszerűen szép, de igenis, a szépnél is szebb. Stella, mit is akartál mondani?

STELLA: Inkább modellszépségű szeretnék lenni. Az, hogy szebb vagyok a szépnél, nem jelent semmit.

MARTIN: Dehogynem. Azt jelenti, hogy szeretlek. Zavarod a felvételt.

MARTIN: Figyelmesen megszemlélte az arcát? Nos, mit mondtam? A szépnél is szebb, nem igaz? Haladjunk hát lejjebb. Íme, a nyaka, a hosszú, fehér hattyúnyaka. Erősen kirajzolódó kulcscsontjába szerettem bele először. Majd a melle – nem láthatja, mert a karját összefonva ül, lehorgasztott fejjel, csüggedten. Ne törődjön vele, csak megjátszsa magát, hiszen szeret a középpontban lenni. Imádom a hasát, amelyet mindig megpróbál behúzni, de ez nem sikerül neki teljesen, végül mindig megmarad a számomra oly kedves kis dudor. Nem testes, a barátnői inkább soványnak tartják a magassága miatt, de egy kicsi pocakja azért van. Soha nem gombolja be a farmerja legfelső gombját, ez aztán a kedvemre való dolog, mert így egy gombbal kevesebbet kell kigombolnom, mikor levetkőztetem. Nézze csak, ha lefelé irányítom a lencsét, és ő kicsit széttárja a lábát, láthatja a pináját, sápadtpiros, akár egy érésnek indult paradicsom, és ha még szélesebbre tárja a lábát, bejöhhet velem oda, behatolhat Stellába, hiszen meztelen a pongyola alatt. Nincs a földön ennél gyönyörűbb táj. De mivel nem tárja szélesebbre a lábát, lefelé visz az utunk, és megtekint-

heti Skandinávia legszebb lábfejét 39 és feles méretben. Íme. A piros szandál látni engedi burgundivörösre festett lábkörmeit. Ezt a tíz körmöt legszívesebben minden este elfogyasztanám édesség gyanánt, cukrozatlanul.

STELLA: Martin.

MARTIN: Igen.

STELLA: Mire jó ez az egész?

MARTIN: Miért ne lenne jó?

STELLA: Mert beszélni akarok veled.

MARTIN: Azt hittem, vissza akarsz feküdni.

STELLA: Nem...

MARTIN: Akkor viszont folytassuk. Hiszen előástuk a videokamerát, itt vagy te, és itt vagyok én.

STELLA: De akkor csináljuk rendesen.

MARTIN: Bizonyára mindegy neki, hogyan csináljuk.

STELLA: Mi is a neve?

MARTIN: Kinek?

STELLA: A biztosítási tanácsadónak. Hogy hívják?

MARTIN: Nem tudom, nem emlékszem.

STELLA: Hogy is hívták... Martin, tedd már el a kamerát! Nem akarom, hogy filmezz! Nem tudom elképzelni, hogy kíváncsi lenne rám... a kulcsontomra, a pinámra meg a lábujjaimra.

MARTIN: Azt mondta, „készítsenek felvételt minden értékükről”, nem igaz? „Minden értékükről”, ezt mondta. Íme, a házunk, íme, az életünk...

STELLA: Ne kalandozz el!

MARTIN: Most ne szakíts félbe, Stella!

MARTIN: Nyár van, közel már az ősz, csillagfényes éjszaka a vidékies nagyvárosban. 2000. augusztus 27-e van. Ez a házunk, a nappalink. Íme, a kanapénk. Kelj fel, Stella!

Lefilmezem a kanapét... Szóval a kanapénk. Olasz gyártmány, puha, avokádózöld. Lehet már vagy tízéves, de jó állapotban van. Akár most rögtön eladhatnánk tizenötezer koronáért.

STELLA: Ugyan már!

MARTIN: Hogyhogy ugyan már?

STELLA: Tizenötezer koronát érne egy tízéves kanapé? Ezt soha nem hiszi el neked hogyishívják... Képzeld, ha azt hiszed, be tudod ezt mesélni a biztosítótársaságnak.

MARTIN: Persze hogy képzelődöm! Ezért van az, hogy a többi emberrel ellentétben nem alvással töltjük az éjszakát.

STELLA: Mit tudsz te másokról?

MARTIN: Ez itt a kanapénk, a mi avokádózöld olasz kanapénk, varázslatos, pompás darab! Valaha, régen egy vagyionba került. Ha a ház lángok martaléka lesz, a kanapé fog a legjobban hiányozni. Érted már? Minden ezzel a kanapéval kezdődött.

STELLA: A gyerekek fognak a legjobban hiányozni.

MARTIN: Micsoda?

STELLA: Ha leég a ház, a gyerekek fognak a legjobban hiányozni.

MARTIN: Igaz. Mint anya, kötelességed kijelenteni ezt... de én a tulajdonunkról beszélek, Stella. Tárgyakról van szó, nem gyerekekről. Különben is feltételezem, hogy a gyerekek nem égnék benn, hanem kimentik őket.

STELLA: Csak tőled akartam hallani.

MARTIN: Mit?

STELLA: Hogy egyikünk sem ég benn, és minden jól végződik.

MARTIN: Minden jól végződik.

STELLA: Rendben.

MARTIN: Stella, mit is akartál mondani nekem?

[I] ZUHANÁS

Alma Blom, tanú

KÉT NAGY fülem van.

Két nagy, olasz kapu mintájára formált fülem van, de már nincsen rájuk szükségem. Előbb az egyik, majd a másik fülemre süketültem meg. Sebjaj, katonadolog.

Eltettem a szatyorba a kötésemet, és felnéztem. A háztetőn mintha két báb mozgott volna. A férfi ébenfekete haja a homlokába hullott, a nő sárga- és pirosmintás ruhát viselt. Tipogtek-topogtak, hol vészesen közel a peremhez, hol távolabb. Figyelmeztetőleg kiáltottam nekik, jöjjenek le! Sokféleképpen meg lehet halni, nem kell feltétlenül az odalent sétálók fejére zuhanni. Nem szabad ilyen módon veszélyeztetni a járókelőket. Megtorpantak, és lefelé néztek. Ajaj, ugyancsak megszedülhettek. Azután átölelték egymást. Valódi ölelés volt? Ha engem kérdez, inkább úgy festettek, mint akik birkózni készülnek. A nő nekifeszült, a férfi ellenállt. De az is lehet, hogy fordítva történt. Azután megtörtént: a nő elveszítette az egyensúlyát, és lezuhant, vagy talán a férfi lökte le őt. Nehéz pontosan megmondani, hogyan is történt. Annyi biztos, hogy a nő lezuhant. Éreztem a légmozgást, mint egyszer régen, amikor azt hittem, repülőszerencsétlenség szemtanúja vagyok. Szorosan behunytam a szemem, és vártam a csattanást – egy pillanatra még arról is megfeledkeztem, hogy süket vagyok.

Corinne

PÁR NAPJA A VILLAMOSON egyszer csak felfigyeltem egy férfirra, akiről azt hittem, hogy ismerem. Mozdulatlanul ült néhány üléssel előttem, és kifelé bámult az ablakon. Nem volt sok látnivaló, néptelen utcák, ameddig a szem ellát, sötétség és hideg. Csak néha suhant el mellettünk egy-egy autó. Senki nem járt az utcán. Havas eső kavargott az utcai lámpák fehér, nyirkos fényében. A férfinak csupán a hátát láttam: barna bőrkabátot viselt, sűrű, fekete haja volt. Szép férfi, gondoltam magamban, olyasvalaki, aki egyenes háttal jár, és nem botlik meg soha. Egy pillanat erejéig azt hittem, piros ruhás kislány ül mellette. Megráztam a fejem. Képződtem, nem volt ott semmiféle gyerek. Már csak az hiányzik, egy gyerek idekint, ilyen időben, késő éjszaka! A kocsiiban kettőnkön meg a vezetőkön kívül egy teremtett lélek sem tartózkodott. Megállóhoz közeledtünk, a férfi felállt, elindult az első ajtó felé.

– Martin Vold – kiáltottam. – Maga az?

A férfi megfordult, apró szürke szempár tekintett rám az idegen arcból. Az állán sebhely húzódott.

– Összetéveszt valakivel – mondta, mikor kinyíltak az ajtók.

– Elnézést – feleltem. – Jó éjszakát, meg ne csússzon a járdán! Jeges.

– Köszönöm, azon leszek – válaszolta a férfi. – Magának is jó éjszakát!

Majdnem fél éve annak, hogy utoljára láttam Martin Vol-dot. Tavaly szeptemberben, Stella temetésének előestéjén felkerestem őt a Nővér-szakadék mentén épült Hamburg úti házban, elhelyezkedtem a nappaliban terpeszkedő sötétbarna asztalnál, és ott ültem egész éjszaka, vele együtt. Kérte, hogy beszéljek halkán, nehogy felébredjenek a gyerekek. Főként ő beszélt, én csak kérdeztem. A kérdés a szakterületem. Míg ott üldögéltünk, felötlött bennem, hogy mi ketten összerakunk ugyan egy történetet, ám a tényszerű valóság kisiklik a kezem közül. Foglalkozásomból adódóan megszoktam, hogy a valóság néha kitér az utamból – ám újra és újra csúfos vereséggént élem meg. Figyelek, fülelek, tapogatózom, felhalmozom a tudást, de nincsen hatalmam a történések felett. Nem akadályozhatom meg a tragédiát.

Hol is kezdjem? Maga a gyilkosság, amennyiben gyilkosság volt, 2000. augusztus 27-én történt. Ám én inkább egy lábjegyzettel, mondhatni a történelmi háttér kibontásával kezdem:

1934. február 23-án egy harminckét éves férfi leugrik az oslói Frogner téren álló bérházak egyikének a tetejéről, és szörnyethal. A fiatalember, aki ezen az éjszakán a halált választotta, népszerű, jóképű, tehetséges színész, vidám fickó, aki előszeretettel mímelt versenylovaglást a Hotel Continental Annen Etasje éttermének székein a *Ryttermarsjen* kezdő ütemeire. Előtte állt az élet. Négy nappal később Johan Peter Bull, a Nationalteatret dramaturgja és a színház titkára naplójában leírja, attól tart, a *Ha mi, holtak, feltámadunk* aznap esti előadása közben elszabadulhatnak az indulatok. Azt beszélik, füttykoncert készül, tüntetés a Nationalteatret egyik legcsábosabb színésznője ellen, aki épp

akkoriban zajos sikert könyvelt el Irene szerepében nyújtott alakításáért. Egyesek úgy vélik, a színésznő minden bizonnyal vétkes fiatal kollégája halálában, hiszen viszonyuk volt egymással. Jelentős számú rendőrt vezényeltek a színházhoz, ám az előadás lefolyt rendbontás nélkül.

Aznap este a nézőközönség soraiban ül egy fiatal parasztfiú, Elias Vold – Martin Vold nagyapja. Svédországból származik, a szülei struccfarmot vezettek a Stockholm melletti Sundbybergben. A fiút azonban tizenöt éves korában a szülők egy norvégiai birtokra, Høylandba küldték, ahol attól kezdve két nagybátyjával élt. Ez az élmény rövid élete fennmaradó részében meghatározta Elias fejlődését. A birka- és marhatenyésztéssel foglalkozó nagybácsik esténként felváltva ütötték-verték a fiút, és keményen meg kellett dolgoznia a kosztért. Sóvárgott a szülei után, ám azok nem tudták ellátni őt: sok más emberhez hasonlóan ők is tönkrementek az 1918-as struccválság idején. A válság - melynek közvetlen kiváltó oka az volt, hogy a nagyúri dámák körében leáldozott a struccollal díszített kalapok divatja - első volt a Vold családot sújtó három tragédia közül. Sőt megkockáztatom, hogy amennyiben a kalapok divatja nem lett volna olyannyira hullámzó, a három tragédia egyike sem következett volna be, és e pillanatban, 2001 telén én sem törném a fejem egy felderítetlen haláleseten.

A korábban oly jövedelmező sundbybergi struccfarm gazdát cserélt, és az egymással versengő Svensk Bio és Skandia tulajdonába került. A két vállalat ekkoriban egyesült, majd felépítették a Råsunda Filmstad névre hallgató legendás filmstúdiót. Itt filmeztek a nagy rendezők, Victor Sjöström és Mauritz Stiller, akik olyan filmcsillagokkal dolgoztak együtt, mint Tora Teje, Lars Hanson, Anders de

Wahl, Karin Molander és Hilda Borgström. Greta Garbo ekkoriban, 1924-ben nyújtott feledhetetlen alakítást a *Gösta Berling*ben. Garbót „a jövő ígéretéként” méltatta a *Svenska Dagbladet* hasábjain egy elragadtatott kritikus. Képzelem, Elias miként átkozta a napot, mikor szülei a filmgyártás helyett strucctenyésztésbe fektették a pénzüket.

Akárhogy történt is, mikor elérte a férfikort, Elias elmenekült a két nagybácsitól és kedvesétől, a Høyland szépeként ismert Harriettől. Egy strucctoll volt minden poggyásza, midőn felkapaszkodott a Høyland községből Skogsmo állomásra tartó buszra, majd elvonatozott Trondheimbe, és ott az Oslóba tartó vonatra szállt át.

Így került Elias 1934 februárjában a *Ha mi, holtak, fel-támadunk* előadására, hogy megnézze Irene szerepében az elbűvölő színésznőt, akinek játékát szerencsére nem akasztotta meg füttykoncert vagy más rendezavarás. Aznap este Elias levelet ír Harrietnek, beszámol a darabról, az elmaradt füttykoncetról, a két színész boldogtalan szerelmi viszonyát rebesgető mendemondákról, arról, hogy a fiatal színész miként vetette le magát egy Frogner téri bérház tetejéről. És még valamiről: megírja a lánynak, időbe fog telni, míg újra Høylandba látogat, és megéri, ha Harriet nem vár rá. Szerencsét akar próbálni a színházban, akár filmszínészként is, igen, talán elsősorban filmszínészként. Ki tudja, mi mindent tartogat számára a jövő? A levelet néhány találó, az imént látott darabból összeválogatott idézettel fejezi be, hiszen aznap, 1934. február 27-én az előadás, mondhatni Henrik Ibsen hatására támadt az az ötlete, hogy lezárja szerelmi kapcsolatát, és új életet kezdjen, mint színpadi színész és filmsztár.

Balszerencséjére Elias rabja volt egy másik szenvedélynek is – ellenállhatatlan késztetést érzett arra, hogy vala-

hol Tøyen és Grefsen között a vonatsínre feküdjön, és csak a vonat közeledtekor ugorjon félre. Egy alkalommal aztán túl sokáig maradt fekve, és szörnyethalt a kerekek között. A vonat kettévágta testét. A Råsunda Filmstadra vonatkozó szép remények a sírba szálltak vele együtt. Elias holttestét visszaszállították Høylandba, ezúttal is az oslói vonat vitte Trondheimbe, majd Skogsmóba, végül busszal érkezett a községbe. A temetés csendben folyt le, Elias szülei már nem éltek, két nagybátyja közönyös volt iránta. Csak kedvese, Harriet jött el, hogy végső istenhozzádot mondjon neki. A nyolcadik hónapban volt, kerek arcán kövér könnycseppek gördültek le.

Mikor a szertartás véget ér, Harriet továbbra is ott térdepel Elias sírjánál, a sírgödör fölé hajolva suttog, nagy hasa kirajzolódik a télikabát alatt, hosszú szőke hajfonata a vállára esik. Sötétedik, a jeges téli szél belekap a koporsóra fektetett virágcsokorba. Harriet nem áll fel, térdepelve ül, lehorgasztott feje szinte a sírgödörben, egyre suttog és gesztikulál. Az arra járók megtorpannak, távolról bámulják őt, de senki nem zavarja meg. Furdalja az oldalukat a kíváncsiság, mi lehet az, amit olyan fontosnak tart közölni a halottal – azzal a férfival, aki olyan szívtelenül elhagyta őt.

Öt héttel később Harriet egészséges kisfiút szül. A rend kedvéért szeretném tisztázni, hogy Harriet egészségtől kicsattanó kisfia fikarcnyit sem érdekel. Próbáltam magam elé képzelni az arcát, életútját, lehetséges kedvteléseit, mindegyre sikertelenül. Csak annyit tudok róla, hogy Jespernek hívják, és azzal tiszteleg svéd nagyszülei emléke előtt, hogy valóra váltja a skandináv nagyüzemi struccutenyésztésről szőtt álmokat, hiszen sok-sok évvel később Høyland

községben létrehozza az első norvég struccfarmot. Ennyit Jesperről. Illetve van még valami – Jesper valamikor az ötvenes években feleségül veszi Norát, és fiuk születik, aki a Martin névre hallgat.

1990 tele. A tényleges történet körülbelül erre az időpontra nyúlik vissza, mondjuk egy január végi napra. Íme, az első számú kép: az oslói Frogner téren állunk, a nagy bérház előtt, mely 1934-ben a fiatal színész tragikus halálának színhelye volt. A ház homlokzatán teherlift, egy kilencedik emeleti csukott ablak felé tart. A felvonó terhe egy vadonatúj avokádózöld kanapé, a kanapén pedig Martin ül, arcán széles mosollyal. Nem tudom, észreveszik-e, de a kilencedik emeleti ablakban, halványkék függöny mögé rejtőzve fiatal nő áll. Martinra vár.

2000. augusztus 27-e van, a délután már estébe hajlik. A kilencedik emeleti függöny mögött álló nő neve Stella. Több mint tíz évvel azután, hogy Martin bemászott az ablakán, egy napsütötte estén lezuhan a Frogner téri végzetes bérház tetejéről. A zuhanás a megtántorodás pillanatától a földet érésig két másodpercig tart. Két másodperc csupán, se több, se kevesebb. A továbbiakban erre a két másodpercre kívánok fényt deríteni.

Az oslói rendőrség gyilkossági csoportjának nyomozója vagyok. Az irodám ajtaján egy C betű áll. C mint Corinne. Barátaim nincsenek, a kollégáim Kórista Corrie-nak hívják színházi előéletem miatt, korábban ugyanis hasbeszélőként és bábkészítőként dolgoztam. Valaha saját bábszínházzal büszkélkedhettem, a fő attrakció egy ötven bábból álló élőkép volt, mely ugyancsak sikerült módon felvonultatta a *Bohémelet* teljes szereplőgárdáját.

Van egy különös adottságom: valahányszor szemtől szembe ülök egy gyilkossal, egészen enyhe szűrő fájdalmat érzek a gyomromban. Nevezhetjük akár intuíciónak is. Megérezem azt is, vallomást fog-e tenni az illető, vagy sem. Stella balesete egyike azon eseteimnek, amikor nem történt vallomás. A nyomozást végül a bizonyítékok hiánya miatt zárták le. Martin kézen fogta a kislányát, a piros ruhás Bit, és eltűnt a látóteremből. Egészen addig, míg, mint egy pillanatig hittem, fel nem bukkant egy téli éjszakán Oslóban, a villamoson. Szabadon engedték, nem emeltek ellene vádat.

Ez a tény készítetett arra, hogy elbeszéljem mindezt.